

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese la facare dóne septemani odata, Sámbat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 fior., pe siése luni 2 fior. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor raspunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti, si la tóte librariile.

Calamitatile ortografice in limb'a romana.

(Urmare.)

Nu incape nici o indoiéla, ca stabilirea unei ortografii cere tempu multu mai lungu decatu 4 díle. Dar' comisiunea nóstra ortografica a 'ncercatu cu celu mai bunu cugetu d'a resólve complicat'a cestiune a ortografiei romane cu caractere latíne, numai in atatu tempu. Asia e, comisiunea a statoritu ortografí'a numai in 4 díle, din 2—6 Octobre, pentru-ca celelalte 2 díle s'au petrecutu cu lucruri secundare. Cine nu-mi crede véda protocolulu si se va convinge. Care sunt consecintiele astoru-feliu de precipitari in lucruri atatu de grave, atatu de delicate, cum este chiar' ortografí'a? Istori'a parlamenteloru, rezultatele comisiuniloru si ale altoru consultari precipitate, ne respundu in terminii cei mai chiari la acésta întrebare. Mai totu de un'a decisiunile acestor'a au luat o cale sinistra, pentru-ca participantii, pentru scurtímea tempului, n'au potutu aprofundá cestiunea dupa cum ar' fi cerutu gravitatea ei, séu n'au potutu prevedé si precalculá consecintiele, dupa ce se voru traduce in pracsá astu-felu de decisiuni. Afora d' acestu inconveniente alu acteloru si concludeloru precipitate, este inca altulu de multe ori inca si mai funestu in consecintiele sale. Se intempla adeca, cá la astu-felu de ocaziuni, nescine séu prin auctoritatea sa, séu prin reputatiunea de care se bucura, séu in urma, prin o elocintia deosebita se impuna opiniunile, voi'a, principiile sale, fia acést'a din orice sete, fia din tendintie funeste, fia chiar' din intentiuni bune.

Care inconveniente din acestea se va fi intemplantu in comisiunea filológica, dicemu mai bine ortografica, nu voiu a sci, séu mai bine, nu voiu a decide, voiu a judecá numai rezultatele.

Ortografí'a e o lege. A face adi o lege, nu pentru presentu, ci cu speranti'a, ca dóra se va poté traduce óre-candu-va in pracsá, este un'a din cele mai nesocotite incercari, ce-mi potiu imaginá. A statorí o ortografia, acarei impracticibilitate, in presente, este evidente, care inse óre-candu-va in viitoru, dupa legea progresului, póte se fia practicabile, — este mai multu decatu absurditate. Ce va se dica acést'a alt'a, decatu a nu respectá legea progresului, a te abate dela cursulu naturalu alu lucruriloru si alu perfectibilitatii omenesci, pentru-cá mai tardiu, dupa o lunga si fatale ratecire, se te intorci éراسi de unde ai plecatu? Ce suntu astu-felu de ómeni, cari se credu mai pe susu de legile imutabili ale naturei, cari voru a prescrie cursulu naturalu alu lucruriloru omenesci, ér' a nu ascultá de legea santa, eterna a naturii, a progresului. Eu nu-i potiu asemená p' astu-felu de ómeni mai bine decatu cu acelu caletoru, care plecandu sér'a prin locuri necunoscute, tóta nóptea a amblatu, s'a trepedatu si a ratecitu, si candu a fostu demaneti'a s'a vediatu, spre marea lui mirare, éراسi in acelu locu de unde plecase sér'a.

A respectatu comisiunea nóstra ortografica legea progresului? A fécutu e óre o lege ortografica practicabile séu nu? Cine ne va raspunde la aceste întrebări? Chiar' protocolulu acelei comisiuni si tempulu d'atunci pana acumu! Aceste ne voru raspunde.

Se ne raspunda dara mai antaiu protocolulu acele comisiuni!

Comisiunea dupa-ce statoresce principiulu etimologicu; dupa-ce adópta numai trei semne, adeca accentulu ascutítu (◌́), greu (◌̀) si cerculesu (◌̂); dupa-ce ne spune, ca accentulu ascutítu si greu suntu d'a-se aplicá numai la vocalile finali ale cuvinteloru terminate in vocale întregi accentuate; dupa-ce ne spune ca ac-

centulu cerculesu este d'a-se aplicá numai pentru d'a face din d, t, s: z, u, m, si dupa-ce recomanda Gramatic'a si compendiulu de Gramatica alu d-lui T. Cipariu: vine apoi in urma, póte fora voia si fora scire, a aratá si a marturisi ins'asi, ca ortografi'a ce a staterit'o este impracticabile, este o lege ce a facut'o numai cu speranti'a, ca póte odata in cursulu immensu alu eternitatii séu alu vietii romaniloru se devina practicabile. Amara satira, fatale testimoniu, dar' adevveratu!

Éta acelu pasagiu fatale unde comisiunea insasi vine se-si infirme conclusele si se-si marturisesca pe-catele, — elu suna:

„Comisiunea nu se póte abate dela principiile mai susu espuse nice in privinti'a cartiloru scolastice din cauza ca nu voiesce a favorí mai multu disparitatea in scrieri. Cu tóte acestea comisiunea afla cu cale, cá pana candu literele chirilice se voru mai pastrá, Abcdariiele si numai acestea se-se compuna asiá in catu testulu acelor'a se-se tiparésca in pagine corespundietóre cu ambele specii de litere adeca cu latine si chiriliane, unde scrisórea chiriliana va servi de o camdata si spre inlesnirea testului cu ortografi'a latina.“*)

A! va díce unulu, ce logica, ce deductiuni, ce interpretari! Ei, va díce altulu, ce va se díca acestu pasagiu alt'a, ce determina, ce face elu alt'a decatu numai arata o cale pe care copiii in scóle se póta inventiá mai iute si mai usioru a cetí? Eu inca nu negu ca póte acést'a va fi fostu si intentiunea comisiunei, candu a scrisu acestu pasagiu. Dar' pe omu nu-lu poti judecá dupá vointi'a si intentiunea lui, pentru-ca acestea suntu cu totulu abstrase de pe terenulu esperintiei, — lu poti judecá numai dupa fapte. Eu astu-felu nu potiu scí siguru ceea ce va fi voitu se scrie comisiunea, ci numai ceea ce a scrisu, ce a facutu, astu-felu numai faptele i le potiu judecá nu inse si vointi'a.

Dar' se analizezu acelu pasagiu, se storcu adevveratulu lui intielesu, si se comprobezu pana la evidintia adevverulu asertiuniloru mele.

Cintesenti'a acelui pasagiu, i este: „de aici inainte si cartile scolastice se nu se mai scrie cu o alta ortografi'a, fara numai cu cea statorita de comisiune; dar' cá copiii in scóle se póta inventiá a cetí cu acésta ortografi'a, se invetie mai antaiu a cetí cu litere chirilice,“ pentru-ca ce voru se díca alta testualele cuvinte ale comisiunei: „unde (adeca in abedare) scrisórea chiriliana va ser-

vi de o camdata si spre inlesnirea testului cu ortografi'a latina,“ decatu aceea, ca pentru cá se póta inventiá copiii a cetí cu acésta ortografi'a, trebuie se scie mai antaiu a cetí cu litere chirilice, pentru-ca unu lucru numai atunci lu-poti folosi pentru d'a face altulu, candu acelu lucru l' ai deja a-mana séu lu-scii, —caci pentru-cá se poti scrie, trebuie se ia'mai antaiu a-mana condeiulu, cá se poti innotá trebuie mai antaiu se scii innotá, intielegundu-se de sine celelalte. Ast'a e logic'a, ast'a e legea naturale, pe care o mia de comisiuni ortografice n' o voru poté infirmá, si cu atatu mai pucinu schimbá.

Intrebu acum pe on. comisiune, acarei membri suntu toti in vietia afora de unulu, ca unde se cunósce mai iute si mai usioru ratiunabilitatea unei ortografii, unde aparu mai curendu defectele, unde ne potemu convinge cu tóta siguranti'a despre perfectitatea ei? Au nu-i acést'a chiar' scól'a inceputóre, nu e chiar' prim'a instructiune in cetitu, nu este chiar' abcdarulu, chatechismulu toturoru limbiloru, — care candu lu are o limba intogmitu dupa tóte cerintiele, corespundietorulu principiiloru pedagogice, are si ortografi'a ratiunabile statorita. Noi n'avemu inca acestu catechismu alu limbei, pentru-ca n' avemu inca nici ortografi'a.

Comisiunea a recunoscutu, nevrendu, imposibilitatea unui astu-felu de abcdariu dupa ortografi'a ce a statoritu, a recunoscutu prin urmare ca a adoptatu o ortografi'a impracticabile, a carei aplicare vine in cea mai flagrante colisiune cu nisce principie necontestabili, cari nu le-a potutu si nu le va poté ignorá nici odata nici o limba, care aspira la forme precise si la o adevverata cultura. — Refugiulu ce-lu ia comisiunea la caracterele chirilice, nu este mediu de inlesnire, este unu testimoniu de paupertate, caci la nici o limba din lume cunósccerea semneloru ei nu se conditionéza de cunósccerea semneloru straine, cum sunt d. e. in limb'a nóstra caracterele chiriliane, de care amu voi cu atat'a doru se scapamu odata, si de care n'am asteptatu nici de cum cá se ne mai lege chiar' si comisiunea ortografica.

Éta dar', cá chiar' cu protocolulu comisiunei amintite, am demustratu, credu, evidentu, ratecirea. In cele urmatóre, dupa ce vomu trece sub condeiu impartiale si actulu memorabile alu adunarii generale alu Asociatiunei nóstre dela Brasiovu, vomu lasá se demustre tempulu d'atunci pan' acumu acea ratecirea si pucinu'a valóre a concluseroru adoptate in asta privintia si de Asociatiunea nóstra literara. (Va urmá.)

*) Vedi Protocolulu Adunarei a dóu'a generale a Asociatiunei romane transilvane din Brasiovu p. 193.

Raportu stenograficu

despre desbaterile Sinodului eparchialu din
siedinti'a a 7. asupr'a taierii a VII. resp. a VI.
din proiectulu de regulamentu alu Escel. Sale
Episcopul. Si agun'a:

„Despre senatulu scolaru.“

Escel. Sa Presiedintele: Urméza d-loru
tractatulu despre senatulu scolaru, despre care are se
refereze d-lu Directoru G. Munteanu. Postesce d-le!

Munteanu. §-ulu 175 din proiectu comisiunea
-lu priimesce nemodificatu lasandu afara numai cuvintele:
»archidieceasa si.« (*Voci: se primesce.*)

Dr. Glodariu. Me rogu nu se póte primi asiá,
caci aci sunt multe de vorbitu.

D. Presiedinte. Vetí vorbí negresitu, daca
vetí fi spriginitu.

D. Lenger. Eu socotescu ca voiú fi spriginitu.
Eu asi vré se modificu §-ulu acest'a in urmatoriulu
chipu: »Senatulu scolaru e acelu organu delegatu alu
sinodului eparchialu si respective archidieceasanu, caruia
i se incredintiéza conducerea si administratire a scóle-
loru confesionale din eparchia séu archidieceasa.« —
Caus'a ce m'a indemnatu ia acést'a e, ca nu am ve-
diutu nicairi infacisiatu unu organu, care se represinte
sciintiele la noi, si am socotitu, ca senatulu scolaru
este organulu chiamatu spre acestu scopu.

Munteanu. Sub „c o n d u c e r e a“ se intie-
legu tóte.

Prof. Popescu. Eu mi-asi luá voia a face o o-
serbare, cumca noi trebe se deosebimu si amú si deo-
sebitu intre afacerile economice ale scólei, care le-
amu incredintiatu comitetului, si intre afacerile, care se
tienu de inspectiune. Inspectiunea, credu, ca e incre-
dintiata unoru organe, care stau inca in valóre si ac-
tivate. Daca am face noi o alta auctoritate langa ac-
cést'a fara consensulu regimului, credu ca am intimpiná
numai dificultati si credu dar', ca organulu de inspec-
tiune de mai nainte trebuindu se remana, senatulu sco-
laru nu póte fi ali'a decatu unu organu consultativu.

D. Alduleanu. Ceea ce a aflatu cu cale d.
prof. Lenger se dica in motiunea sa, se cuprinde si in
proiectulu Escel Sale, numai cátu in mai multi §§. In
§-lu acest'a d'antau vine o definitiune generale; ca
cum se infacisiéza si prin cine senatulu scolaru? vine
mai tardíu; agendele senatului scolaru inca urméza
mai la vale. Si asiá loculu celu mai bunu spre desba-

terea motiunei d-lui profesorú ar' fi, fresce, acolo,
unde se vorbesce de agendele senatului scolaru.

Esc. Sa Pres. Dupa cum vetí fi vediutu din
proiectulu meu, definitiunile feluriteloru idei le-am fa-
cutu cam cu circumsriptiuni, si comisiunea a gasitu cu
cale a propune sinodului, cá definitiunea se fia numai
abstracta, dar' totusi in definitiunea generala se cu-
prinde totu. Si asiá definitiunea acést'a inca este pro-
cátu scurtata, pe atatu cuprindietóre de intrég'a idea
ce vrea se esprime comisiunea sinodului. Din §§-ii
urmatori se va desvoltá in urmare tocma aceea, ce a
propusu d. prof. Lenger.

Dr. Glodariu. Crede cu tóte aceste ca aici i-ar'
fi loculu acelei motiuni.

D. Alduleanu. Una definitiune trebue se fia de
natura generala, pentru cá apoi mai tardíu se póta fi
aplicabila si pentru motiuni mai largi si si pentru mai
anguste. Priimindu noi propunerea d-lui Lenger acum
amu preocupá motiunile mai tardie, ce s'ar' puté aduce
inainte.

Gaetanu. Si eu sum de parere se remanemu
prelanga §-ulu din proiectu si nu sum pentru motiunea
dlui Lenger, pentru-ca aceea taie in dreptulu sino-
dului, danduse prin acést'a senatului scolaru dreptulu
de a introduce cutare si cutare carti in scoli. Eu
voiú, cá dreptulu acest'a se remana sinodului, dar' nu
senatului scolaru. Sinodulu va avé mai multe privin-
tie de a luá in bagare de séma, intre cari cu deose-
bire, starea de facia cu institutiunile statului. Sinodulu
inca va luá acele sciintie in aplicare, care le va aflá
corespundietóre scóleloru si acest'a póte mai bine si
cu mai multu dreptu decatu senatulu scolaru.

Glodariu. Tocma aceea amú dísu si noi, nu-
mai nu ne-am intielesu.

Popescu. Amú voitu se daú o deslucire inainte
de a trece la definitiune si am dísu ca trebue se deo-
sebitu: vremu noi se dámu senatului scolaru dreptulu
ce a avutu pana acum organulu de inspectiune alu re-
gimului, — atunci e bunu senatulu scolaru, dar' daca
vremu noi se descoperimu rezultatele sciintieloru, a-
tunci mai bine ar' fi se primimu modificatiunea data.

D. Presiedinte. Aceste tóte vinu mai tardíu.

V. Romanu. Am se observezu in pucine cu-
vinte la cele díse de D. antevorbitoriu Popescu, si a-
nume la acelea, ca d-ei sale i se pare institutiunea se-
natului scolaru, cá unu ce, care ar' puté usioru se
traga dupa sine neaprobarea din partea statului, ve-
nindu aceea in conflictu cu dreptulu de inspectiune alu

statului etc. Marturisescu, ca in intregu proiectulu, ce forméza substratulu desbateriloru nóstre, nemicu nu ne-a îmbucuratu mai tare, cá chiar' capitalulu ce ne stá inainte. Ide'a senatului scolaru, tocma pentru atributiunile ce i se dau aici in proiectu, a fostu unu ce care a prevenitu in mare parte asteptarei publice. Dar' abstragându dela tóte altele, rogu pre D. antevorbitoriu a luá in bagare de séma si a nu uitá cele ce facusemu pan' aici, daca este cá se nu cademu in contradicteri. Candu amu desbatutu agendele comitetului parochialu amu hotaritu, cum bine scimau, cá acel'a se substérna cauzele scolare atatu in cele economice, catu si in cele administrative, senatului scolaru, spre aprobare. Acumu cum amu puté stabili cá senatulu scolaru se n'aiba d' a face decatu singuru cu cele scientifice séu se fia numai unu »organu consultativu«, ér' inspectiunea s'o aiba totu altii? Sum de parere ca si inspectiunea, administratiunea scolara merge mai bine in man'a barbatiloru de specialitate. De altminte si eu sum pentru primirea in acestu paragrafu a motiunei d-lui prof. Lenger.

D. Presiedinte. Voiescu a dá óre-cari desluciri. Pan' acum conducerea séu inspectiunea trebiloru scolare amu avut'o 'n urmatorulu chipu, adeca in comuna a fostu unu inspectoru localu, in protopresbiteratu unu inspectoru districtuale in persón'a protopresbiterului; a 3-a a fostu suprem'a inspectiune a Episcopului cu consistoriulu. Aceste sunt cuvintele celei mai din urma ordinatiuni ministeriale. Sum convinsu, ca inspectiunile aceste candu aru remané totu cá pan' acum, nu mai potu multiumi asteptarile comune (*mai multe voci: asiá e!*). si marturisescu, ca inspectiunile aceste nici ca potu multiumi acele asteptari. Asiadara ce e de facutu? De siguru ca nimicu mai potrivit, cá: se se reguleze trebile scolare dupa convictiunea generala, asiá insa, cá se nu se vateme nimica nice din asiediemintele acele, pe care le-a sanctionatu regimulu. Cele ce am facutu pentru scólele parochiale, scimu cu totii; ca ce amu stabilitu pentru scólele districtuale, érasu scimu. Acum se indreptámu dara atentiunea nóstra la suprem'a inspectiune scolara. Prin urmare noi nu vremu nici unu institutu nou, ci vremu a regenerá pe celu vechiu asiá, cá se ne multiamésca; de unde urméza, ca avemu de lipsa in locu de unu supremu inspectoru, care erá Episcopulu cu consistoriulu seu, un'a autoritate regulata, care se conducea pana acuma Episcopulu singuru cu consistoriulu,

si nu avemu nimic'a se ne tememu, ca vomu face ceva ce ar' vetemá regimulu. Daca scie cinev'a ordinatiunile regimului, le sciu si eu, si daca vrea cineva se le observe, apoi eu sumu unulu din cei d'antaiu, care voiescu a le observá conscientiosu; prin urmare cele espuse aici sunt conformu detorintieloru nóstre si asiá §-ulu acest'a credu ca póte remané cum este.

(*Se priimesce cu unanimitate.*)

Munteanu. §-lu 176 resp. 159 de comisiune s'a primitu cum este, lasandu numai aline'a ultima afara.

(*Se priimesce si de catra sinodu.*)

§. 177 resp. 160 s'a priimitu de comisiune intocma.

D. prof. Boiu. Mi se pare, ca casulu, candu scaunulu episcopescu este in vacantia, nu este prevediutu aci, si asiá propunu, cá in timpu de vacantia vicariulu se pórte presidiulu senatului scolaru.

Alduleanu. La reflexiunea d-lui profesoru am se obervezu, ca cu mórtea episcopului incéta si functiunea de vicariu generalu, si acest'a devine numai presiedinte alu consistoriului. Asiá dar' s'ar' puté dice aici, ca in timpu de vacantia presiedintele consistoriului va presiedé si la senatulu scolaru.

D. Presiedinte. N'ar' fi óre mai bine se punem cá adaosu la §-ulu acest'a: »murindu Episcopulu, consistoriulu denumesce pe presiedintele temporalu alu senatului scolaru?« (*Acésta propunere se ridica la conclusu.*)

Munteanu. §-ulu 178 resp. 161 s'a modificatu de comisiune astu-felu: ér' membrii ordinari ai senatului scolaru si suplentii se alegu, si posturile vacante se reintregescu prin sinodulu eparchialu prin barbatii competinti.

Dr. Glodariu. Eu credu, ca in locu de competinti, care cuventu este pré vagu, se se dica »de specialitate.«

(*§-ulu cu modificatiunea comisiunei si cu adaosutu acest'a se priimesce.*)

Munteanu. §§-ii 179 v. 162, 180 resp. 163, 181 r. 164, 182 r. 165, 183 r. 166 se priimescu de comisiune neschimbati. (*Se priimescu si de sinodu.*)

§-ulu 184 resp. 167 comisiunea l'a schimbatu in chipulu urmatoriu: »Agendele senatului scolaru sunt etc. pt. I. s'a priimitu neschimbatu.

Dr. Glodariu. Ce intielege comisiunea sub vorb'a: »a lucrá activu?«

Munteanu. A lucrá din tóte puterile. (*Se priimesce.*)

Pt. 2. comisiunea e de parere se romana afara. (Se primesce.)

Pt. 3 (2) s'a priimitu numai pana la com'a cea d'antau. (asemene si de catra sinodu.)

Pt. 4 (3) se primesce de catra comisiune neschimbatu.

Prof. Lenger. Eu credu, cumca puterea morala a unui profesoru esaminatu inainte de ce-lu pui in oficiu si atestatele, care le aduce, dau destula dovéda, ca e densulu aptu a fi aplicatu la postulu de profesoru séu ba; si daca mai tardiu s'ar' purtá reu in oficiu, credu ca senatulu scolaru mai pucinu ar' fi in stare se privegheze asupra lui; acést'a mai bine o póte face publiculu. Afara de aceea credu ca nu ar' trebui demnitatea unui profesoru intr' atatu dediosita, in catu se nu-i dea deregatori'a ocaziune, cá se se desvólte semtiulu de demnitate si onóre in sine insusi.

Esc. Sa Presiedintele. Nu sum de parerea d-lui Lenger; caci nu e, domniloru, omu pe lume, care in unele séu altele privintie se fia fara controla si priveghiare. Vai de omulu, care se teme de asiá controla si priveghiare. Ce se tiene de partea antaia a motiunei d-ei Sale, e drépta; dar' unu profesoru inca e omu, asiá dar' unu profesoru inca póte alunecá. Noi vorbimu aici de profesorii scóleloru nóstre confesionale, si vremu cá profesorii nostri d. e. pe timpulu servitiului dumnedicescu se nu-si petréca prin cafenéle nice in carciuma (*bravo! asiá ve!*), — ci vremu cá profesorii nostri se fia sub priveghiare cuvenita. In catu pentru perfectionarea in moralu si sciintia, ce se teme unulu cá acel'a de priveghiare, carele intru adeveru in tóte sporesce si este moralu?!

Dr. Glodariu. S'a observatu din partea d-lui Lenger despre un'a ambitiune, séu mai bine sciutitiune de ambitiune (*ilaritate*). Eu amu altu ceva. Daca credemu si suntemu convinsi, cumca prin §-ulu acest'a, amu puté moralisá pe unu omu, carele a venitu la cusciutate (*risu*), atunci ne insielámu; pentru-ca unu astu-feliu de omu, care ar' fi in sine nemoralu ar' deveni numai unu *Heuchler*,*) elu ar' simulá moralitate numai de frie'a §-ului acestuia si a privegherii . . . .

D. Presiedintele, in convingere ca este d'a-junsu desbatutu acestu punctu, provóca adunanti'a a se dechiará, daca lu priimesce asiá cum e in proiectu si cum lu recomanda si comisiunea, séu cu modificarile descoperite? (*Se priimesce dupa cum e in proiectu.*)

*) *Hein* romanesc.

Red.

Munteanu. Pt. 5. (4) s'a priimitu éراس de comisiune (*Se priimesce si de sinodu*).

Pt. 6. (5) inca s'a priimitu de comisiune. lasandu numai cuventulu din urma: „patriei“ afara. (*Asid se priimesce.*)

Pt. 7. (6) si 8 (7) inca s'au priimitu afara de „patriei.“ (*Se priimescu*)

Pt. 9. (8) inca l'a priimitu comisiunea.

Lenger. Eu aci asi face motiunea urmatóre: „A prefige terminulu amesuratu regulamentulu, ce se emite de consiliulu scolaru, pentru esaminerea aceloru individi, cari aspira la ocuparea vre unui postu profesoralu séu iuvetiatorescu si nu potu aratá atestatele indreptatítóre de a ocupá postulu profesoralu, date din partea unui institutu competente.“

Motivele mele, de facu motiunea acést'a, sunt, ca déca studintii unui institutu. care e recunoscutu de a avé putere deplina pentru a dá atestate de profesoru, ar' trebui sese mai esamineze inca odata de senatulu scolaru, de sunt cualificati pentru de a fi profesori séu ba, mi se pare a vedé atunci aici o contradicere; pentruce unulu din universitatea din Viena, care si-are tóte atestatele prescrise, se se mai esamineze si de senatulu scolaru? Eu acést'a n'o asu de lipsa; asi dor; dara, cá esaminarea acést'a numai pentru aceia se romana, carii nu au atestate cualificátóre de profesoru dela unu institutu competente.

Esc. Sa Presiedintele. Atestatele, despre care vorbesci D-ta, sunt atestate despre finirea studioru, dar' nu atestate pentru ocuparea unui postu profesoralu. Dar' acést'a nici nu e ordinatiune nóua, pusa de mine aci; ci urméza chiar' din ordinatiunile statului. Cumu va esaminá apoi comisiunea acést'a pe unu individuu, care va recurge la postulu de profesoru? remane in bunachipzuél'a ei, in sa dela unu esamenu de specialitate (*Fachprüfung*) nu se póte retrage astadi nimene.

Éراس Lenger. Am intielesu cele díse de Esce-lenti'a Vóstra, si mie mi se pare, ca nu numai contradice-ti, dar' inca -mi faceti concesiuni; caci si eu numai aceea am dísu, ca aceia, carii nu potu produce atestate despre „*Fachprüfung*“, se se esamineze. Esame-nele, care le dá in sa universitatea Vienei, sunt „*Fachprüfungen*“, si vrendu senatulu scolaru se mai esamineze inca un'a data pe unu individuu, carele produce unu astu-feliu de atestatu, s' ar' pune peste universitatea din Viena.

Esc. Sa Presied. Unu Dr. de drepturi inca are

destule atestate, si totusi, candu vré se se faca advocatu, trebe se se supuna la unu esamenu estra.

D. jude r. Macelariu. Insa unulu, care are un'a data cualitatea de a fi advocatu, póte fi ori si unde fara se se mai esamineze.

Dr. Glodariu. In punctulu acest'a d. profesor Lenger a vrutu se dica: „deórece Bucovinenii sunt supusi comisiunei esaminatóre din Viena, unu romanu din Bucovina, care si-a facutu esamenele seu acolo, daca va veni la noi si va produce unu astu-feliu de testimoniu dela celebrim'a univesitate din Viena, priimivomu noi unu astu-feliu de atestatu cu valóre séu ha?“ Mai de parte la noi pana acum a fostu datin'a la institutulu nostru diecesanu, cá se se faca esamene semestrále si in finea semestrului alu doile a capetatu individulu unu atestatu, in urm'a caruia s'a pututu face invetiatoriu. Acum inaltiandu-se cursulu la doi ani, unu individuu face patru esamene semestrále si acum e intrebare, ca testimoniele acele indreptatiescu-lu pe elu se fia dascalu séu ha? Eu dicu ca nu, insa . . . .

Gaetanu. Amu d'a observá, ca care vré se se capete o statiune in scólele nóstre confesionale, trebue se se supuna unei censuri a organeloru nóstre si exemplulu adusu, ca testimoniele dela celebrim'a univesitate din Viena, cum dice D. Glodariu, se aiba dreptu de a face pe cineva profesoru la noi, nu are locu; pentruca eu vréu se ingrigescu de mine si se me ingradescu pe mine, inainte de a grigi de altii (*bravo!*)

Esc. Sa Pres. Poftesce sinodulu a face conclusu asupra pt. 9. (10), carele lu priimesce asiá precumu este lasáandu numai afara vorbele din sinulu seu.

Munteanu. Pt. 11. (10) comisiunea l'a stilisatu in altu chipu, punendu dupa cuventulu »carii«, »dupace a absolvitu studiele la univesitate« etc.

Dr. Glodariu. Aci s'a lasatu — si-mi pare reu, eu atatu mai reu, ca in comisiune a fostu si unu barbatu de specialitatea acést'a, s'a lasatu dicu din vedere filosofi'a; afara de aceea tóta impartiel'a acést'a in studii filologice, matematico-naturale si istorice etc. e rea si intortocata.

Munteanu. Eu am luatuu impartirea dupa regulamentu si dupa normativulu tramisu de regimu in anii trecuti. Intr' acél'a se impartu tóte studiele in 2 categorii: istorico-filologice, si matematico-fisice si pe bas'a acést'a am facutu impartiel'a.

Dr. Mesiota. Eu vréu se observezu dlui Glodariu, ca eu am propusu in comisiune, cá se se dica numai: „ca a depusu esemenele cu succesu bunu

din studiele la care vrea se se aplice«, insa nu mi s'a primitu.

(*Se priimesce stilisarea comisiunei.*)

Munteanu. Pt. 12. (11) remane cu totulu afara. (*Se priimesce. cá se se lase afara*). Cele-lalte puncte comisiunea le-a priimutu neschimbate.

V. Romanu. Voindu a fi catu mai scurtu, mi-iau indresnel'a a face urmatórea motiunei. Punctulu alu 13. resp. 12. se se modifice asiá: »De invetiatori in scólele populare se se nainteze astu-feliu de individi, carii afara de cursulu pedagogicu si teologicu — pentru scólele capitale — au absolvitu celu pucinu gimnasiulu inferioru, ér' pentru scólele parochiale celu pucinu 4 clase intr'o scóla capitala (*normala*).« CREDU, CA NU MAI E DE LIPSA SE MOTIVEZU PROPUNEREA ACÉST'A.

Lenger. Eu asi dice: »carii au absolvitu-cursulu pedagogicu, séu, daca au absolvitu numai cursulu teologicu, sunt in stare de a depune esamenu din metodica.

D. prof. Popescu. Eu socotescu, ca se trage un'a linia despartitóre intre scólele capitale si populare prin propunerea d-lui Romanu si asi crede, ca se se lase comisiunei se judece, de e cineva aptu de a se pune dascalu séu ha.

Esc. Sa Presiedintele. Bá e fórté bine cum a dísu d. Romanu, pentru-ca comunele nóstre sunt invetiate de a nu cautá de ajunsu la insusítrile tineriloru.

Popescu. Noi scimu, ca avemu scolari si dascalii cu un'a clasa mai buni, cá altii cu 4.

Gaetanu. Unulu cá acél'a, care cu un'a clasa scie mai multu, cá altulu cu 4, daca absolvé gimnasiulu intregu erá mai multu decumu este, prin urmare erá si un'a indetorire morala se invetie mai multu, decum a invetiatu.

D. administ. Puscariu. Eu sum de parere, ca ar' puté remané §-ulu cum este, caci la pedagogia si teologia nu se voru primí altii, decatu carii au absolvatu 4 clase gimnasiale, respective 4 clase normale.

Esc. Sa Presiedintele. De principiu tienemu, ca numai cu 4 clase gimnasiale primimu in teologia; insa daca nu avemu ce face, atunci primimu si cu mai pucine. Pe pedagogii i primimu, daca au celu pucinu 2 clase gimnasiale; insa fiinduca platile sunt si cate de 50 fi. (*voci: ba si de 20 f. si de mai pucinu*). primimu si scolari buni cu cate 4 clase capitale.

Popescu. Atunci pentru invetiatorii din scólele satesci nu póte fi nici unu amendementu.

D. Hania. Eu credu ca dupa propunerea pri-

mita, propusa de d. Romanu, facem tocma asiá, dupa cum amu facutu la propunerea d-lui Lenger; caci aci sunt datátore de mesura testimoniele gimnasiale si ale scóleloru din norma, pe candu aci se dice, ca de indreptariu potu servi numai esamenele depuse inaintea senatului scolaru. Dadatcriu de mesura trebuie se fia numai calcululu, ce-i va dá senatulu scolaru. Nu e contradicere acést'a?

Alduleanu. Contradicere nu e, pentru-ca d-lui Lenger i s'a denegatu, a nu se bagá in séma testimoniele din studii numai catu pentru harnici'a de a fi profesor, carea se castiga numai prin unu esamenu depus bine la comisiunea ad-hoc.

Hanea. Dupa propunere d-lui Romanu cu 2 séu 3 clase nu póte face esamenu nine la senatulu scolaru.

Escel. Sa Presiedintele. Trebe se silimu moralicesce pe parinti se nu scóta pe copii din scóla, caci atunci pecatuiescu. Eu dícu se primimu propunerea d-lui Romanu, pentru-cá senatulu scolaru se aiba un'a basa de a spune comunei: »Dà-mi comuna unu individ, dupa cum lu cere otarire sinodului,« — si atunci si senatulu scolaru avendu o basa, la care se se provóce, se va puté scapá de pretensiuni nedrepte si de consideratiuni póte daunóse; éra comun'a vediendu, ca n'are ce face, si-va dá pruncii sei se invetie scólele cerute de lege.

D. Arch. Popasu. Eu sciu din esperintia, ca din scóle populare ese publiculu celu mai mare, in lune; fórte pucini sunt, carii inaintéza in gimnasiu. Comunele nóstre tóte constau din ómeni cu scóla acést'a practica. In scóla acést'a se invetia gramatica, principiile geografia, socotéla si istoria. Tóte aceste sciintie nu-le póte avé unu individ, carele a trecut numai 2—3 scoli normale. Cá se scóta unu invetiatoriu din scóle capitale copii harnici, trebuie se aiba cunoscintie mai intinse, care numai atunci le póte avé, daca va finí celu pucinu gimnasiulu micu. — Sciu din protopopiatulu meu, ca pana éra invetiatori mai pucinu harnici, nici copii nu s'au datu la scóla; pentru-ca nu invetiau nimic'a. De-candu in sa au venitu invetiatori cate cu 4 clase gimnasiale, indata s'au imultitu numerulu scolariloru, ba in sa s'au facutu si fonduri.

Macelariu. Eu inca dorescu aceea ce dice d. Romanu, in sa nu e aci locul; caci aici este numai vorba despre un'a esaminare, ca are elu insusirile de pedagogu séu ba? Cum a trecut elu prin scoli, a-

cest'a nu se intréba aci. Legea dice, ca fia-care are dreptu se fia liberu dela asentatiune, care e odata dascalu; noi aici dicemu, ca dascalu póte fi numai acela, care are 4 clase. Asi dice dara, se nu dàm noi in sa prin acést'a lege, cá se ne póta influintiá altii.

D. Popea. Eu inca spriginescu para d-lui jude regescu. Si eu asi dorí catu se póte o cualificatiune mai mare si nu m'asi multimi nici chiaru cu sciintiele gimnasiului inferioru. Dar' trebuie se ne uitamu la impregiararile de facia, se nu aducemu un'a lege, pe care mane-poimane noi insine nu vomu puté inplini. Mai de parte eu credu, ca facia cu starea progresului invetiamentului din tiér'a nóstra, nu e pré multu daca ceremu dela unu invetiatoriu se aiba 4 clase si pedagogia. De si dar' in esentia aprobezu propunerea facuta, totusi trebuie se ne acomodamu impregiarariloru in care ne aflamu si se nu primimu propunerea aceea in regulamentu. Daca e cineva harnicu de a ocupá unu postu de invetiatoriu, fara se fi absolvatu gimnasiulu micu, pentru-ce se nu i se dea postulu?

V. Romanu. Am dísu inca dela inceputu, ca nu affa de lipsa se-mi mai motivezu propunerea, pentru-ca nu me indoiamu nici catu mai pucinu ca se va primi. — Tânguirile nóstre, domniloru, au fostu totu acele, ca se punu invetiatori necualificati. Candu asi-dara suntemu chiamati a face acum o lege in asta privire, se nu fimu óre detori a pune capetu insine la nnu reu atatu de bine cunoscutu? Mi s'a adusu de motivu in contra intr' altele si aceea, ca nu se potrivescu cu demnitatea unui docinte atare pretensiune, deórece nici la profesorii gimnasiale n'am fostu dísu, ca afara de harnici'a sa pedagogica, ce clase se mai fi invetiatu. Me rogu, cu profesorii din gimnasiu e altu ceva; pare-mi-se ca de si nu prin noi, in sa este, totusi hotaritu, si se scie ca ce au trebuitu se invetie unii cá acei'a. Unulu d. e. care va fi absolvatu numai gimnasiulu micu nu lu vei vedé nici candu profesorulu la unu gimnasiu superioru, dar' nici la celu inferioru, cu atat'a mai pucinu pe unulu ce va fi invetiatu o scóla reala. Pe candu in adeveru pentru invetiatorii populari la noi nu e in sa otaritu ca ce trebe se scie, si ar' fi la timpu se statorimu ceva. Mai de parte pré frumosu a deslucitu lucrulu parintele archimanditu Popasu, si ne-a adusu pentru acést'a tari dovedu din viétia din presinte din propria esperintia. Apoi n'avemu la ce a ne teme tocma asiá multu de a pretinde dela unu invetiatoriu absolvarea a 4 clase normale, caci, precum

furemu norocosi a o audi din raportulu Escel. Sale d-lui Presiedinte, scólele capitale s'au mai imultitu si la noi si nu voru mai trebui se invetie copii nostri totu in scóle straine. Comisiunea senatului scolaru va avé, cugetu eu, a esamnă destoinicia a unui individu de a fi profesorú séu invetiatoriu, adeca va avé a luá in privire mai multu cunoscintiele pedagogice ale individului, decatu alte singularitati. Apoi se póte cá cineva se scie escelinte d. e. metód'a predarii cutarui séu cutarui obiectu de invetiatura, pe candu pe insusi obiectulu se nu-lu cunósca apoi in tóta intinderea lui, dupa cum se cere ádica in orice institutu . . . .

Popescu. (*intrerupendu pe vorbitoriu*) Nu se póte, astadi invetiatur'a metodica stá altu felu . . . . . (*voci: lasa se-si finésca cuventulu, se continue.*)

V. Romanu. (*Indignatu pentru intrerupere incheia*) Repetiescu asiá dar' rugarea mea, ca se se primésca propunerea acést'a de óre-ce asteptu multu bine dela ea.

Esc. Sa Pressiedintele. Mie -mi pare, ca motiunea d-lui Romanu e temeinicá, caci daca se va dá atestatu din partea senatului scolaru unui pedagogu, care numai 2 clase a seversítu, in urma elu póte fi invetiatoriu si n'tr'o scóla capitala. Atunci urméza, ca atare individu va trebui se predé invetiaturi, pe care elú insusi nu le-a invetiatu. Cum va puté insa elu predá un'a invetiatura in a 3-a séu 4-a clasa, carea elu n'a invetiát'o. Apoi se face si unu felu de scandalu la tinerii aceia, carii tocma silescu pe parintii loru, cá se-i scóta din scóla, numai cá se póta ajunge mai curendu dascalii. (*Voci: se se primésca propunerea d-lui Romanu.*)

Popescu. Eu am făcutu celu d'antaiú un'a observare cá reflexiune si am dísu se nu facemu deosebire intre scoli populare si capitale. Daca nu facemu deosebire intre scoli, atunci nu trebuie se facemu deosebire nici intre invetiatori; caci altu-feliu ar' trebui se facemu dóue institute pedagogice pentru invetiatori, unulu pentru cei din scólele capitale, altulu pentru cei din scólele populare. (*Dóue voci: asiá este.*)

Esc. Sa Presiedintele. Cugetu ca punctulu e desbatutu acum de ajunsu, (*postesce pre sinodu a se dechiará si a face conclusulu; sinodulu primesce acestu punctu precum stá in proiectu si precum l'a propusu si comisiunea.*)

Munteanu. Pt. 14 (13) si 15 (14) s'a primitu de comisiune neschimbatu.

Lenger. Asi fi de parere, cá punctulu acest'a se remana afara, de óre-ce elu taie in lucrarile din laintru ale senatului scolaru.

Esc. Sa Presiedintele. Trebuie se fimu incatu va si pedanti si esplicatori, cá se nu depinda dela voi'a senatului scolaru a lasá séu nu, d'a repeti cineva esamenulu.

Dr. Mesiota. Si eu sum de parere, ca punctulu 14 se remana afara. Punctulu 15 se póte primí. Daca remane pt. 14, ar' trebui se se spuna, si cum se fia testimoniile. (*SS-ii se primescu, cum sunt.*)

Munteanu. §. 185 (168) s'a primitu de comisiune, numai catu in locu de ptele 9 — 15 s'a pusu 8—13. §. 186 (169) s'a modificatu numai in stilu, dealtumintre totu asiá remane.

Lenger. A primí postulu invetiatorescu ca plata mai mica, nu se intempla nici odata; caci unde se aplica profesorii la gimnasii, acolo sunt is salarii statorite.

Esc. Sa Presiedintele. Ceea-ce pana acum nu s'a ntemplatu, nu urméza a nu se ntemplá nici in viitoriu. (*Se primesce propunerea comisiunei.*)

Munteanu. §. 187 si 188 s'a primitu de comisiune neschimbati (*Se primescu*). §. 189 (172) inca s'a primitu neschimbatu.

Dr. Glodariu. Eu asi díce: »senatulu scolaru e deobligatu se tramita din sinulu seu . . . . (*Se primesce*).

D. Hani'a. Mi se pare ca diurnulu de 5 fi. v. a. ar' fi pré mare.

Alduleanu. Nu e pré mare; caci numai carausi'a platesce 3 — 4 fiorini pe dí si altu diurne nu i-se da.

Puscariu. In locu de diurne mi se pare ar' fi mai bine se dícemu: „despagubire.“

Esc. Sa Presied. Cugetu, ca ar' fi mai bine se remana §-ulu acestá cu totul afara.

Alduleanu. Si mie mi-a venitu §-ulu acest'a cam dubiosu, pentru-ca noi aici intr'oducemu unu organu priveghitoriu, pe candu inca nu suntemu descurcati, cu regimulu in privinti'a consiliarului de scóle.

Dr. Glodariu. Nu e bine se remana afara.

(*Voci: din toate parti: se remana afara, — remane*).

Munteanu. §§. 190, 191 si 192 comisiunea i-a primitu neschimbati. (*Se primescu*).

Protocolulu

Sinodului protopopescu aloru doue tractuari protopopesci alu Blasiului, si alu Biei tienutu in 7. si 8. Martiu st. n. ori 24 si 25. Fauru st. v. 1864, cu parochii tractuali, si alesii Comuneloru besericesci din ambe tracturile predise, sub presiederea Pré-onoratului domnu Ioane Fekete Negrutiu, Canonicu cancelariu Metropolitanu, protopopu actuale alu tractului Blasiului, si totu o data administratore protopopescu alu Tractului Biei.

Noi reproducemu din acestu protocolu numai acele ce se tienu strinsu de scóla, si adeca:

VI Presiedintele propune la ordinea dílei consultarea despre starea spirituala si materiala a scóleloru comunali cá se se védia in catu corespunde acea cerintieloru, si pentru cá se se afle calile, si midilócele de lipsa spre inaintarea bunei stari a acelei'a.

La acésta propunere in urm'a unoru desbateri dupa o cuventare a o. d. parochu din Obregia Nicolau Vlatiu, adjungendu sinodulu la cunoscenti'a starei de comunu desolate a scóleloru populare, de óra ce ordinatiunile ordinariatului metropolitanu cu privire la acestea emanate in $25\frac{1}{2}$ Nov. 1862 Nr. 968 in unele tracturi nececa s'au publicatu, ori unde s'au si publicatu nu s'au dusu in deplinire spre cea mai mare dauna spirituala, si materiala a tenerimei, si atóta natiunea romana; pentru cá in venitoriu se se emendeze o astfelu de stare ne favoritória decide urmatórele:

a) Fia-care comuna besericésca unde inca nu se afla redicata scóla propria se indatoresce celu multu pana in lun'a lui Sept a. c a-si redicá scóla, corespundiatória pre spesele

sale, de nu cumu-va beseric'a va fi avendu venituri in catatime, catu dupa judecat'a superioritatei besericesci se póta si ea concurge cu o parte a sa la redicarea scólei. —

- b) La redicarea scóleloru respectivii se voru ingrigi cá acelea se se cladésca pre catu se póte din materialu catu mai solidu.
- e) De óra ce esperinti'a aréta cumca poporulu nostru preste totu, fórte pucinu se ingrigesce despre cladirea locuintieloru cá aceea se fia respundiatoria cerintieloru simetriei, si comóda, — adunanti'a indatoresce pre curatorele primariu si pre parochulu locale din comunele, cari voru a-si redicá scoli comunale, cá inainte de a-se apucá de cladire, se arete oficiulu protopopescu, si de va fi de lipsa si ordinariatului metropolitanu planulu scólei redicande dimpreuna cu calcululu preliminaru alu speseloru, recerute la edificare, tóte prelucrate de unu maiestru pricepatoriu.
- d) Comun'a besericésca se indatoresce stensu in poterea acestei decisiuni sinodale, cá scól'a se o provédia cu tóte unieltele si sculele recerute la invetiamentu, precumu cu mésa, séu tribuna pentru docente, cu scaune pentru prunci, cu tabla de scrisu, linea, creta, si alte scule necesarie. —
- e) Asemenea e datorinti'a comunei a provedé si cas'a docentelui cu mobile recerute. —
- f) Incaldirea scólei comunali inca e datorinti'a comunei besericesci respective, de unde neavendu aceeași padure, din carea ar' poté suplení trebuinti'a de incaldire in cas'a docentelui, si in scóla se vá ingrigi pre alte cali spre acestu scopu.
- g) Scól'a se-si aiba gradin'a sa, carea se se folosésca mai alesu spre scóla de pomaritu.
- h) Esecutarea si acestoru decisiuni sinodali incatu a tingu pre singuraticele comune besericesci e datorinti'a stensa a curatorelui primariu dimpreuna cu aceloralti curatori, si a parochului, in acelu tipu, si forma, catu den-

sii cu tóte medilócele, ce stau in potere, se staruésca la comun'a besericésca, cá acestea dispusatiuni se se implinésca cu tóta acurateti'a; si in casu de renitentia voru face relatiune la oficiulu protopopescu, cá acel'asi se póta luá mesuri civintióse de pedepse in bani, séu si spirituali, si mai alesu celea indicate in punctulu II-lea litera b. —

IX. Propune presedintele la ordinea dîlei pertraptarea despre imbunatatirea starei materiali a docentelui.

Cu privire la acésta materia considerata de almentrea dupa tóta insemnetatea sa, dupa desbateri diverse privitorie mai alesu la adoptarea unui principiu, dupa care ar' fi a se plecá la imbunetatirea starei materiali a docentiloru, la motivarea mai alesu a pré-onoratului d. presidinte s'a adoptatu de principiu fisarea competintiei docentiloru in senguratecele comune, dupa carea in venitoriu va fi a se platí:

a) In Tractulu protopopescu alu Blasiului

	fi. v. a.		fi. v. a.
In Blasiu	420	In Veza	180
„ Ciufudu	200	„ Turiu	240
„ Obregia	160	„ Mihaltiu	250
„ Cisteiu	180	„ Craciunelu	220
„ Bucerdea	280	„ Manaradea	100
„ Spatacu	180	„ Lupu	120
„ Cergaulu mare	250	„ Cergaulu micu	50
„ Cinadea	50		

b) In Tractulu protopopescu alu Biei:

	fi. v. a.		fi. v. a.
In Sancelu	250	In Iclodu	100
„ Panadea	220	„ Bia	200
„ Santu Miclausiu	80	„ Spinulu	120
„ Jidvei	30	„ Bolcaci	30
„ Santa Maria	60	„ Capelna	180
„ Feisa	200	„ Tatarlaua	160
„ Fagetu	150	„ Teuni	200
„ Lunc'a	140	„ Hususeu	30
„ Glogovetiu	160	„ Veseusiu	100
„ Micásas'a	200	„ Lodormanu	150
„ Craciuneludesusu	50	„ Chesleru	80

Nota. Docentii conformu prescrizeloru in cerculariulu metrop. din $25/13$ Noemvrie 1862 sub rubrica II. punctulu C) din motivele acolo aduse, dupa impregiurari voru fi si cantori besericesci.

Cu privire mai departe la scótearea acestoru fise dupa mai multe desbateri: a decisu sinodulu: cá aceea se se intemple, séu prin aruncatur'a dupa sumariulu contributiunei, séu candu acést'a nu s'ar' poté eruá; credentiosii in fia-care comuna se se imparta in 4 case destinse dupa averea materiala lasanduse de altramente in liber'a voia a sengurateceloru comune impertírea in clase, si deciderea catului contributiunei fia-carei clase de nu cumu-va comun'a beserecesca sum'a, ori contingentulu seu l'ar' compune in solidum prin esarendarea, ori lucrarea cu poteri unite a unui locu comune, ori prin alte intreprinderi comuni, si manite spre scopulu acést'a amesuratu normeloru decise de altramente cu privire la castigarea hunuriloru beserecesci in P. II. lit d

a) Competinti'a anualá a docentelui o va platí comun'a in dóue rate dintre cari cea de antaia in 1-ma Octobre; éra a dóu'a in 1-ma Aprilie a fia-carui anu scolasticu. —

b) Competinti'a docentelui e datoriu a o scóte dela poporeni, si a o admanuá docentelui curatorele primariu cu inspectorele civile a scólei respective: de altramente:

c) Competinti'a docentelui se póte platí si in naturale dupa cumu acel'asi se va invoí cu comun'a numai catu se ésa sum'a fisata.

X. In legatura cu punctulu premisu presedintele a adusu mai departe la ordinea dîlei cá obiepta de pertraptare si consultarea despre modulu cumu s'ar' poté mai cu efeptu indemná atatu copii buni de scóla cá aceia se o frecventeze cu diligintia catu si parentii cá pre aceia se-i tramitia la scóla; ce cualitati si datorie se aiba docentii? si mai departe cá cene are de a representá scóla facia cu oficiolatele besericesci si civile. —

Fienduca esperiinti'a ne in étia cucuca scó-

lele si incatu esista inca nu au produsu, si nece potu producé efeptulu, si acést'a parte cace ordenatiunile ordenariatului cu privire la ele pre unele locuri nu s'au nece publicatu, séu nu s'au datu escutarei séu numai in modu forte imperfectu precumu a observatu d parochu din Obregia, Nicolae Vlatiu; de aci cá in venitoriu se se incungiure astu-feliu de urmari neplacute dupa desbateri mai serióse cu privire la acestu obieptu la propunerea mai alesu a aceluiasi d. parocu a decisu aduanti'a sinodala urmatórele:

a) Fia-care pruncu -- feti si fete -- fora desclinire de sesu e datoriu a cercetá scól'a comunale regulatu dela plenirea anului alu sieselea alu etatei sale pana la plenirea anului alu doisprediecele inchisivu. — Éra de la anulu alu 12-le e indatoratu fia-care a cercetá scól'a de repetiune Duminec'a si in serbatori pana la anulu alu 15-le. Prelanga datori'a de a cercetá scól'a comunale regulatu si-va mai tiené inca fia-care de datoria strinsa a face si spóriulu recerutu in sciencie de lipsa, si anume vá invetiá unu'u fia-care prelanga inchiaturile credentiei si rogatiuni: a cetí, si a scrie bine, catechismulu, istori'a biblica, si a patriei dimpreuna cu geografi'a de lipsa si din aritmetica celu puciuu cele 4. specie, de aci in colo:

b) Carii dintre prunci-feti si fete-nu voru invetiá susu atinsele studie ori celu putienu nu voru sci inchiaturile credentiei, rogatiunile, cetí, serie bine si aritmetica, candu voru ajunge la etatea si starea de a se casatorí nu voru capetá binecuventare spre acést'a séu de locu, séu nu mai pre langa depunerea unei glóbe pana la 40 fi v. a. — éra pentru cei ce de la anulu 1850 decandu in urm'a préinalteloru ordinatiuni guberniali si ale ordinariatului metropolitanu s'au indarotu de la etatea de 6 pana la 12 ani a amblá la scóla pana acumu n'au invetiatu, nece sci cetí si scrie, dupa publicarea acestoru decisiuni sinodali protopopulu respec-

tivu nu va dá hincuventare spre casatoria, pana candu séu nu voru invetiá celea de lipsa mai susu desemnate séu voru depune taps'a de 4—10 fi. v. a. la paroculu locale séu la curatorele primariu, sub responsabilitatea acestor'a. din cari se va formá unu fundu menit spre ajutorarea cu celea de lipsa a copiiloru seraci, carii se aflá in etatea deobligata a cercetá scól'a comunale, si se voru compará premie pentru scolarii cari voru intrece pre ceialalti cu invetiatur'a, si portarea morala. — (Va urmá.)

Sciri scolastice.

(Esamene Semestrali). In 17. Aprilie c. n. prot. resp. I. V. Rusu esindu in faci'a localui, sub presidiulu aceluia, s'a tienutu esamene semestrali cu pruncii din scólele comunale de confesiunea gr.-cat. din Gur'a-riului si din Orlatu. Si anume:

a) in Gur'a-riului s'a tienutu esamenulu sem. pre la 10 ore inainte de amiedi, dupa finirea s. liturgiei, in faci'a poporului adunatu, pentru-cá poporeni nostri, vediendu cu ochii sei, progresulu prunciloru sei intru invetiature, se se planteze si generalizeze mai tare, intre densii sentiulu de a sci pretiul folósele salutarie a le scólei.

La esamenu se presentara dintre 33 prunci aflatori in etatea de scóla (6—12 ani) 29 insi; toti acestia fura esaminati de docentele resp. Ioane Platea, si de prot. si debue se marturisimu cu conscientia vesela, cumca respunsurile prunciloru de ambe sesele, au corresponsu pre deplenu acceptariloru; cea ce e de a se a scrie diligenciei si modulu de propunere a resp. docente, cum si in parte zelulu resp. parochu gr.-cat. I. Stoiti'a, carele, in cualitatea sa de directoriu locale alu scólei, si-pricepe misiunea sa in intielesulu celu adeveratu alu cuventului.

Obiectele esamenului fura: cetirea curente cu litere si slove, calcularea mentale si cu numeri; rogatiunile si cantarile besericesci, din istori'a biblica, si unele cunoscencie mai generali din istori'a si geografi'a patriei; cum si pentru pruncii mai inaintati in ani, ceva din istori'a naturale si fisica, tóte aceste obiecte se predara amesuratu planulu de invetiamentu proiectatu in modu provisoriu. din partea sinodulu protopopescu gr.-cat. tienutu la Sibiu in 29. Octobre 1863 p. e. in modu provisoriu, dicitu pana adeca: din partea

Ordinariatului metropolitanu, se va edá unu planu de invetiamentu corespundietoriu pentru tóte scólele comunale de conf. gr.-cat. din Archi-Dieces'a Albei-Iulie, cea ce se ascépta in totu momentulu si din privinti'a multu doritei uniformitati in trebile invetiamentului.

In fine, prot. resp. laudá progresulu pruncilorucum si diligentia docentelui, laudá zelulu braviloru poporeni cari in armonia fratiésca, cá frati de unu sange nobilu, de sange romanu, la olalta cu poporeni de conf. gr.-orientale, — cari forméza maiortatea multu precumpanitória. — au intemeiatu acestu edificiu maretiu de scóla, in care stranepotii vechiloru romani, se adapa cu nectariulu celu dulce alu invetiatureloru, si tótu deodata, din lad'a comunale, statorira plati bunisióre in proportiune cu alte comune, pentru docentii sei, i-animéza cu cuvente petrundietorie de a-se ingrigi si pe viitoriu cu asemene zelu pentru luminarea prunciloru sei, care e o necesitate imperativa a tempului presente, cá luminarea si cultur'a se strabata odata si in mas'a poporului, numai asiá se póte precalculá cu prospectu securu aventarea, prosperarea si consolidarea corpului celui mare adeca a natiunei romane.

Totu in aceea dí ad in 17. Aprilie n. a. c. dupa amiédi la 2 ore s'a tienutu esamenulu sem. si cu pruncii de ambe sesele din comun'a gr.-cat. a Orlatului; in ast'a comuna numerósa, dintre 130 copii aflatori in etatea de scol'a, se presentara la esamenu, numai 46 copii, cu tóte ca inca in diu'a premergatoria, parochulu resp fú in cunoscientiatu despre tienerea esamenului astádi la 2 óre dupa amiédi, cu adaugerea, cá de tempuriu se provóce pre deregatori'a comunale, cum si pre tatii si mamele prunciloru aflatori la scóla, cá se se presenteze si ei la esamenu, pentru cá se aiba oca-siune a vedé si ei, progresulu copiiloru sei, si cu modulu acest'a, se se invetie a pune mai multa valóre pre folosulu, ce lu potu trage pruncii cei buni, din scóla.

Respunsulu prunciloru din obiectele propuse nu se póte numi deplenu multumitoriu, si acest'a, mai alesu din cauza, ca si de între cei, cari se presentara la esamenu, cei mai multi au absentatu mai multu tempu in decursulu semestrului. Apoi cei mai multi n'au nece cartile trebuincioase, si unii parenti suntu pana intru atatu de cerbicosi, catu nu se indura a spendá 10—20 cr. pentru cumperarea vreunui Abcdariu séu altei carti pentru copiii sei; s'a vorbitu deci, cá din lad'a comu-

nale se se asemneze unu pausialu de vreo 20 — 30 fi. v. a. pentru de a se procurá carti pre sém'a prunciloru mai seraci.

Batatória la ochi fú mai alesu scaderea, ce se semti in privinti'a deprenderei in scrisoria, deorece, pre candu unii prunci invetiara binesioru a ceti pre atunci totu aceia, nu sciau mai de locn a scrie; asemene scadere se semti si in privinti'a calcului mentale carele e de unu folosu mare in viéti'a practica. Eca' si aci se vede lips'a de docenti rutinati in scientiele pedagogice.

Cugetandu la lips'a de invetiatori pedagogici sem-tita aduncu mai alesu in Archi-Dieces'a gr.-cat. a Albei-Iulie, mi-vine amente, ca ore n'ar' fi de doritu cá ven. ordinariatu metropolitanu gr.-cat. si pana la infientian-dulu cursu pedagogicu in Blasiu, se faca pasii de lipsa, cá in scól'a superioere erariale din Orlatu, carea are 3 clase cu 3 profesori, se se impreune si unu cursu pedagogicu de 2 ani?

In tractulu protop. gr.-cat. alu Sibiiului, s'au facutu nescari pregatiri pentru introducerea conferintieloru invetiatoresci si in ast'a privintia oficiulu Archi-Diaco-nale resp., s'a pusu in relatiune cu d. directoriu alu scólei superioere din Orlatu Moise Panga, unu barbatu incaruntitu in carier'a invetiatorésca si rutinatu in ramurele scientiei pedagogice, carele a si avutu bunavoienti'a a luá asuprasi insarcinarea de a pregati unu programu despre obiectele, ce ar' fi de a se per-tractá in conferintiele invetiatoresci introducande inca in tomn'a anului curente. Acestu programu de obiecte, se va face cunoscutu tuturor resp. docenti din tractulu protop. gr.-cat. alu Sibiiului, inca cu dóue luni mai inainte de tienerea conferintieloru invetiatoresci, pen-tru-cá docentii se aiba tempu a-lu studiá si a se pregati.

Numitul d. directoriu M. Panga, s'a si apromisu din parte si a fi de facia la aceste conferintie si a prestá tota conlucrarea potentiósa.

Maiestatea Sa c. r. apostolica prin prea gratiosulu decretu v. aulicu de dto 30. Ianuariu 1864 Nr. 5776 s'a induratu a aprobá conclusulu comitetului represen-tativu alu cetatiei Sibiiului diu 13. Iuliu Nr. 165 1863, prin carele pentru dotarea unui invetiatoriu la scól'a gr.-cat. romanésca din Sibiiu s'a votatu unu ajutoriu anualu de 100 fi.

+